

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เด็กเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า และจะเป็นผู้สืบทอดความเป็นชาติต่อไปในอนาคต แต่การเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว ทำให้สมาชิกครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงสถานภาพและบทบาท ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการหารายได้ ช่วยเหลือครอบครัว ผู้ชายก็ต้องทำงานให้เพิ่มมากขึ้น เวลาที่จะให้กับครอบครัวแทบจะไม่มี ทำให้เกิดความบกพร่องในด้านการทำหน้าที่และบทบาทภายในครอบครัว โดยเฉพาะการอบรมเลี้ยงดูและการให้ความรักความอบอุ่น ความมั่นคงทางด้านจิตใจแก่เด็ก สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวเริ่มห่างเหิน ขัดแย้ง ทะเลาะวิวาทจนถึงแตกแยกหย่าร้าง ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อเด็กส่วนหนึ่งที่ปรากฏชัดไม่ว่าจะเป็น เด็กถูกละทิ้งที่ถูกทอดทิ้งตั้งแต่วัยทารกกลายเป็นเด็กกำพร้าไร้ที่พึ่งขาดการอุปการะเลี้ยงดู เด็กถูกละเลยคือเด็กที่ไม่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสม กลายเป็นเด็กมีปัญหาความประพฤติหรือประพฤตินั้นไม่สมควรแก่วัย อาทิเป็นเด็กเร่ร่อน ขอบทาน มั่วสุมเสพสารเสพติด เทียบสถานเร่ร่อน ประพฤตินั้นในทางชั่วสาวในที่สาธารณะ จนมีแนวโน้มที่จะกระทำผิด และเด็กถูกละเมิดสิทธิ เช่น ถูกกระทำทารุณ ทางร่างกาย ทางจิตใจ ทางเพศ หรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ เช่น ถูกซื้อขาย ถูกบังคับให้ค้าบริการทางเพศ (โสเภณีเด็ก) ถูกใช้เป็นเครื่องมือขอทานหรือใช้แรงงานโดยไม่เป็นธรรม

เนื่องจากรัฐบาลมักให้ความสำคัญกับการรักษาความสมดุลทางเศรษฐกิจ จนไม่มีเวลาที่จะหันมาพิจารณาถึงความล้มเหลวของการพัฒนาทางสังคม ปรากฏการณ์ที่เด็กออกมาเร่ร่อนตามท้องถนนจึงเป็นผลมาจากความแร้นแค้นทางสังคมและเศรษฐกิจ การว่างงาน ความยากจนตลอดจนสภาพครอบครัวที่แตกแยก เด็กจึงต้องตกเป็นเหยื่อของการถูกกีดกันอย่างมีระบบ ชีวิตของเขาถูกปรุงแต่งด้วยการถูกทอดทิ้ง ความรุนแรง ความหวาดกลัว ต้องอาศัยอยู่ข้างถนน ขาดสวัสดิภาพ และทำหยาบต่อการใช้งานอย่างไม่เป็นธรรมของคนที่ชอบเอาเปรียบคน เด็กเร่ร่อนเป็นชีวิตที่ด้อยโอกาสในทุก ๆ เรื่อง ขาดโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาชีวิต ไม่ว่าจะเป็นจากครอบครัว ชุมชน สังคมแม้กระทั่งรัฐ ต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวไร้อนาคต ขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัว ขาดโอกาสทางการศึกษา ต้องดำรงชีวิตให้อยู่รอดด้วย

ตนเอง ขาดทั้งที่พึ่งทางกายและทางใจ ด้วยสภาพที่ต้องดิ้นรนให้อยู่รอดด้วยตนเอง จึงมีความเสี่ยงต่อพฤติกรรมในทางลบทั้งต่อตนเองและสังคม เริ่มตั้งแต่เด็กเร่ร่อนจะไม่สนใจสภาพร่างกายตนเองนอนที่ไหนก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นที่สาธารณะ ป้ายรถเมล์ ได้สะพานลอย หากินในแหล่งชุมชนด้วยการเก็บเศษอาหาร ขอดทาน รับจ้างทั่วไป แม้แต่การขโมย ประการสำคัญคือ การที่เด็กเร่ร่อนยังอยู่ในวัยที่ต้องการความรัก ความอบอุ่น เด็กจึงหาทางออกโดยการมั่วสุมคบเพื่อน ชักชวนกันเสพยาเสพติด ก่อความรุนแรงในสังคมด้วยการปล้นจี้ ตลอดจนจนตกเป็นเครื่องมือของมิจฉาชีพถูกบังคับทั้งทางตรง และทางอ้อมให้ขายบริการทางเพศ และเกิดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ตามมาอีก

จากการคาดการณ์โดยองค์กรของไทยในแผนงานสวัสดิการสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2535-2539) พบว่าในประเทศไทยมีเด็กเร่ร่อนกว่า 14,000 คน ซึ่งเป็นจากผลสำรวจคนเร่ร่อนขอดทานทั่วประเทศ (กรมประชาสงเคราะห์. 2540 : 15) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็ได้ประสบปัญหาเด็กออกมาเร่ร่อนอยู่ในสถานการณ์ที่เลวร้าย จะมีเด็กออกมาเร่ร่อนตามเมืองใหญ่ ๆ เช่น ขอนแก่น อุดรธานี นครราชสีมา โดยเด็กเร่ร่อนเหล่านี้จะออกมาเร่ร่อนตามสถานที่ที่ชุมชนมีคนจำนวนมาก ๆ โดยจะเร่ร่อนตามสะพานลอย สถานีขนส่ง เป็นต้น

ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ก็ได้ประสบปัญหาเด็กเร่ร่อนอย่างรุนแรง ส่วนใหญ่เด็กที่ออกมาเร่ร่อนจะเป็นเด็กผู้ชายอายุตั้งแต่ 10-19 ปี จะเร่ร่อนมาจากจังหวัดหลายจังหวัดของภาคอีสาน โดยสาเหตุที่ออกมาเร่ร่อนเนื่องจากมีปัญหาเศรษฐกิจที่บีบรัดตัวทำให้เกิดผลกระทบที่รุนแรงต่อครอบครัว การแตกแยกล้มสลายของครอบครัวส่งผลให้เด็กต้องออกมาเร่ร่อนและสาเหตุที่เด็กออกมาเร่ร่อนอีกอย่างก็คือ เด็กหนีออกจากบ้านเนื่องจากปัญหาต่าง ๆ ในครอบครัว ซึ่งเด็กเหล่านี้ตกอยู่ในสถานการณ์ที่เลวร้าย ซึ่งนับวันจะมีความรุนแรงยิ่งขึ้น ดังนั้นการช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนเพื่อให้มีชีวิตที่ดีขึ้นพ้นจากสถานการณ์ที่เลวร้าย จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับความเข้าใจ ร่วมมือจากทุกฝ่ายในการป้องกัน และแก้ไขช่วยเหลือ พัฒนาเด็กเร่ร่อนทั้งภาครัฐและเอกชน และประชาชนเพื่อป้องกันและลดปัญหาที่จะเกิดขึ้นตามมา

ที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่า ปัญหาเด็กเร่ร่อนซึ่งเป็นกลุ่มคนด้อยโอกาสในสังคมเพียงกลุ่มเดียวก็สามารถก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย ปัญหาขูอาชญากร ปัญหาโสเภณีเด็ก การใช้แรงงานเด็ก ปัญหายาเสพติด นอกจากนี้ยังเชื่อมโยงไปสู่ปัญหาระดับสังคมและระดับประเทศชาติ จึงจำเป็นที่เราต้องทำความเข้าใจต่อปัญหานี้อย่างลึกซึ้ง โดยการศึกษาครั้งนี้จะพิจารณาอย่างถี่ถ้วนถึงสภาพที่แท้จริงของปัญหาวิถีชีวิตของเด็ก ปัญหาจาก

ประสบการณ์ในการใช้ชีวิตเร่ร่อน ตลอดจนการมองตนเองและความคาดหวังในอนาคตของเด็กเพื่อมีแนวทางป้องกันแก้ไขอย่างถูกต้องต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงสาเหตุที่ทำให้เด็กออกมาเร่ร่อนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของเด็กเร่ร่อนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น
3. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการดำรงชีวิตของเด็กเร่ร่อนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะในเขตเทศบาลนครขอนแก่น อ.เมือง จ.ขอนแก่น

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิถีชีวิตของเด็กเร่ร่อน โดยแยกประเด็นการศึกษาไว้ดังนี้

1. สาเหตุที่ทำให้เด็กต้องออกมาเร่ร่อน

2. วิถีชีวิตของเด็กเร่ร่อน

2.1 ข้อมูลทั่วไปของเด็กเร่ร่อน

2.2 ที่มาของเด็กเร่ร่อน

2.3 ลักษณะของการเร่ร่อน

2.4 ลักษณะต่างๆ ของเด็กเร่ร่อน

3. สภาพปัญหาในการดำรงชีวิตของเด็กเร่ร่อน

3. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่

3.1 กลุ่มเด็กเร่ร่อนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จำนวน 25 คน

3.2 ครูบ้านลูกรักในมูลนิธิช่วยเหลือเด็ก จำนวน 6 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

เด็ก หมายถึง ผู้ที่มีอายุไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ และยังไม่บรรลุนิติภาวะ

เด็กเร่ร่อน หมายถึง เด็กที่ไม่มีแหล่งพักถาวร ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง และเปลี่ยนแปลงสถานที่เร่ร่อนอยู่บ่อยครั้ง

เด็กเร่ร่อนชั่วคราว หมายถึง การออกมาเร่ร่อนชั่วคราวแล้วก็จะกลับบ้านแล้วค่อยออกมาเร่ร่อนใหม่

เด็กเร่ร่อนถาวร หมายถึง การออกมาเร่ร่อนแบบถาวรเป็นเวลานานหลายปีโดยจะเร่ร่อนไปตามแหล่งต่างๆและเร่ร่อนไปเรื่อยๆ

เด็กเร่ร่อนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หมายถึง เด็กที่อยู่ในจังหวัดต่าง ๆ 19 จังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิถีชีวิต หมายถึง การดำเนินชีวิตและการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของเด็กเร่ร่อนในแต่ละวัน

การดำรงชีวิต หมายถึง การดำเนินชีวิตหรือการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของเด็กเร่ร่อนในแต่ละวัน

สภาพปัญหา หมายถึง ปัญหาหรือสถานการณ์ปัญหาในการดำรงชีวิตของเด็กเร่ร่อนทางด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และปัจจัย 4

วัฒนธรรมเด็กเร่ร่อน หมายถึง วัฒนธรรมของชุมชนกลุ่มน้อยที่สร้างขึ้นเฉพาะในกลุ่มของตนเอง

เขตเทศบาลนครขอนแก่น หมายถึง อาณาเขตเทศบาลนครขอนแก่นทุกพื้นที่ทุกชุมชนที่มีกลุ่มเด็กเร่ร่อนอาศัยอยู่

บ้านถูกรัก หมายถึง บ้านของมูลนิธิช่วยเหลือเด็กที่จะนำเด็กเร่ร่อนที่ถูกลวนลามทางเพศ เด็กค้อยโอกาสเข้ามาฟื้นฟู และพัฒนาทั้งทางด้านจิตใจและร่างกาย

มูลนิธิช่วยเหลือเด็ก หมายถึง องค์กรที่ทำงานด้านเด็กในจังหวัดขอนแก่น รวมถึงการทำงานเกี่ยวกับเด็กเร่ร่อนในการช่วยเหลือและช่วยแก้ไขปัญหา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงสาเหตุที่ทำให้เด็กต้องออกมาเร่ร่อนเพื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการช่วยเหลือ
2. ได้ทราบถึงวิถีชีวิตของเด็กเร่ร่อน ปัญหาและอุปสรรคที่เด็กเร่ร่อนต้องเผชิญ
3. เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานแก้ไขปัญหาลูกเร่ร่อนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน
4. หน่วยงานหรือสถาบันที่เกี่ยวข้อง สามารถใช้ผลการวิจัยเพื่อหาทางช่วยเหลือหรือใช้แก้ไขปัญหาลูกเร่ร่อนได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY